

נסיון

ראשי פרקים

- א. מבוא
- ב. שאלת הר"ן
- ג. הסבר הרמב"ם וסיעתו
- ד. הסבר הרמב"ן וסיעתו
- ה. שתי ההבנות במדרש
- ו. השלכות הסברי המונח "נסיון" לחיי הצבא
- ז. הסבר הגרי"ד סולובייצ'יק לפרשת העקדה
- ח. השלכות פרשנות הגרי"ד סולובייצ'יק לחיי הצבא
- ט. הנסיון הראשון "לך לך מארצך"
- י. אידיאל מול מציאות בבריאה ובצבא
- יא. נסיון ההתמדה
- יב. חתימת פרשת העקדה
- יג. גבורת יצחק

א. מבוא

כשאנו באים לדון במהות ה"נסיון", הרי שסביר להניח שהדמות הראשונה העולה לנגד עינינו היא דמותו של אברהם אבינו. אברהם אבינו, שהתנסה בעשרה נסיונות ועמד בכולם כדברי המשנה באבות¹. כשמדברים על עשרת נסיונותיו של אברהם אבינו, הרי הבולט והמרכזי שבהם הוא, ללא ספק, נסיון העקדה. פרשת העקדה - אותה קוראים אנו בראש השנה, מתוך תפילה ותחנונים להקב"ה שיוציא דיננו לאור. פרשת העקדה - אותה נוהגים לומר מידי בוקר ע"מ להכנס לתפילה מתוך התעלות והתרוממות הנפש. על פרשה זו אומר האברבנאל: "הפרשה הזו היא כל קרן ישראל וזכותם לפני אביהם שבשמים, ולכן היא שגורה בפינו בתפילתנו כל היום, ומפני זה ראוי להפליג בה העיון והחקירה יותר מבשאר הפרשיות".

¹ פ"ה מ"ג.

נסיון

ננסה, אם כן, דרך עיון וחקירה בפרשה זו, שבה הוזכר לראשונה המונח נסיון, "והאלוהים ניסה את אברהם"², לעמוד על מהות ה"נסיון" תוך כדי אקטואליזציה של הדברים לחיי היום יום בצבא.

ב. שאלת הר"ן

הבסיס להבנת העניין מתחיל בשאלת הר"ן בדרשותיו, בדרוש השישי: "כי הנסיון צריך להתבאר, כי אין ספק, שלא ינסה ה' יתברך כדי לדעת אם יעמוד המנוסה בנסיונו, כי ה' יתברך צופה ומביט כל העניינים העתידיים ואין אצלו ספק כלל". שאלה זו של הר"ן דומה, למעשה, לשאלתו המפורסמת של הרמב"ם בהלכות תשובה³ בדבר הידיעה והבחירה. כיצד יתכן, שואל הרמב"ם, שלאדם יש בחירה חופשית אם הכל גלוי וידוע לפניו יתברך? הרמב"ם, למעשה, אומר שם שאין אנו יכולים להבין כיצד השילוב הזה יתכן ו"אין בנו כח לידע היאך ידע הקב"ה..." (וכבר תמה עליו שם הראב"ד שהעלה שאלה כה תמורה והותירה ללא תשובה אלא החזירה לאמונה).

אם כן, יכולנו לצאת ידי חובת תשובה לקושיית הר"ן בעזרת דברים אלו של הרמב"ם. אולם חז"ל שעסקו בשאלה זו על רקע נסיון העקדה, הלכו בכיוון שונה, וענו על השאלה בעזרת הבנה שונה של עניין הנסיון.

ג. הסבר הרמב"ם וסיעתו

ראש וראשון להולכים בדרך זו הוא ה"מורה הנבוכים". הרמב"ם הוא אשר הוציא את המילה "נסיון" מההבנה הפשוטה של בדיקה, בחינה (ההבנה אשר עומדת ביסוד שאלת הר"ן), ונתן לה משמעות אחרת. מסביר הרמב"ם⁴: "יידע, כי כל נסיון שבא בתורה אין כוונתו ועניינו אלא כדי שידעו בני האדם מה שצריך להם לעשוהו... אבל הכוונה שיהיה משל, שילמדו ממנו וילך אחריו... ואומנם עניין אברהם אבינו בעקדה כלל שני עניינים גדולים... העניין האחד להודיע אותנו גודל אהבת ה' ויראתו, עד היכן היא מגעת... וכדי שיתפרסם לבני האדם, מה ראוי לעשות בשביל אהבת ה' יתברך ויראתו... ואמר המלאך לו: 'כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה', רצונו לומר שבזה המעשה אשר בו תקרא ירא אלוקים גמור, ידעו כל בני האדם גודל יראת ה' מהו". גם הרד"ק בפירושו לבראשית כ"ב נוקט בלשון

² בראשית כ"ב א'.

³ פ"ה ה"ה.

⁴ מורה נבוכים ג', כ"ד.

דומה ואומר: "...והאמת כי הנסיון הזה כדי להראות לבני העולם אהבת אברהם השלמה לא-ל ולא נעשה לאותם הדורות אלא לדורות הבאים המאמינים בתורה שכתב משה רבנו ע"ה... שיראו עד היכן הגיע אהבת אברהם לא-ל וילמדו ממנו לאהוב את ה' בכל לבבם ובכל נפשם".

אנו רואים, אם כן, בפרשנים אלו הבנה מחודשת למילה נסיון. נסיון מלשון נס ודגל, המראה את הדרך לאחריים, וכדברי האברבנאל שם: "הנסיון הזה אין עניינו הבחנה... אבל 'אלהים נסה' הוא מגזירת 'נסי' כי הפועל הנפלא שעשה אברהם בדבר ה' עומד לנס עמים, כדגל רם ונשא, אליו גוים ידרשו ויביטו אחריו". אישוש להבנה זו של המילה "נסיון" ניתן למצא במדרש בראשית רבה⁵: "כתוב 'נתת ליראיך נס להתנוסס מפני קשט סלה' נסיון אחר נסיון, וגידולין אחר גידולין, בשביל לגדלן בעולם כנס הזה של ספינה". וכן בפסוק בישעיה ל' י"ז: "כתורן על ראש ההר, וכנס על הגבעה".

ד. הסבר הרמב"ן וסיעתו

מול סיעה זו של פרשנים, שנקטו נסיון מלשון נס, דגל, נצבת סיעה אחרת המפרשת את הביטוי נסיון בכיוון שונה. ר' יוסף אלבו בעל ספר העיקרים שואל⁶: "אחרי שהשם יתברך יודע אם יעמוד בנסיונו אם לאו... מה צריך אל היסורים הללו?". וזו בעצם שאלת הר"ן שהבאנו לעיל. ממשיך ועונה הר"י אלבו: "התשובה בזה, שאין ראוי שיהיה שכר הסובל הטורח והעמל בפועל, שווה למי שאינו סובל אותו בפועל... לפי שכל פועל יקנה בנפש תכונה חזקה יותר משהיא נקנית בזולת מעשה... ויקרא ההרגל בעבודה 'נסיון'". לפי הר"י אלבו, אם כן, משמעות המילה נסיון היא התנסות, חיזוק המידה הקיימת בנפש ע"י התנסות בארועים שונים. (מקביל באנגלית למילה: EXPERIENCE). בדומה לר"י אלבו ובצורה חדה יותר מסביר הרמב"ן בבראשית כ"ב: "...יקרא נסיון מצד המנוסה, אבל המנוסה יתברך יצווה בו להוציא הדבר מן הכוח אל הפועל להיות לו שכר מעשה טוב, לא שכר לב טוב בלבד".

הצד השווה בשתי סיעות פרשנים אלו הוא שאין להבין את הנסיון כצורך של המנוסה, כיון שהוא "בוחר כליות ולב", ואינו צריך לבחון את המנוסה. אלא שבעוד הסיעה הראשונה (הרמב"ם, רד"ק, אברבנאל) תארה את הנסיון כ"נס", כדגל

⁵ פרשה נ"ה.
⁶ במאמר ד' פרק י"ג.

נסיון

לרבים שיראו וילמדו מהמנוסה, הרי שהסיעה השניה (הרמב"ן, הר"י אלבו) רואה את תכלית הנסיון בהוצאת הכוחות הטמונים במנוסה מן הכח אל הפועל. אלו גם אלו עונים, למעשה, על שאלת הר"ן ע"י נטילת העוקץ של ההבנה הפשוטה של נסיון כ"בדיקה".

ה. שתי ההבנות במדרש

את שתי ההבנות המחודשות הללו של המונח "נסיון" ניתן למצוא בשתי דוגמאות המובאות במדרש רבה פרשה נ"ה: "א"ר יונתן: היוצר הזה אינו בודק קנקנים מרועעים, שאינו מספיק להקיש עליהן אחת עד שהוא שוברם. ומה הוא בודק, קנקנים ברורים, שאפילו הוא מקיש עליהם כמה פעמים אינו שוברם, כך אין הקב"ה מנסה הרשעים אלא הצדיקים...". היוצר, מוכר הקנקנים, שרוצה להציג את סחורתו הטובה לעין כל, ודאי יקיש על הקנקנים החזקים על מנת שכולם יראו כמה טובים הם. משל זה מתאים, אם כן, להבנת הרמב"ם וסיעתו, שנסיון הוא מלשון "נס", דגל להראות לרבים. הקב"ה מעמיד במבחן את הצדיק על מנת שהרבים ילמדו ויראו את הדרך לעבודת ה' השלמה.

המדרש שם ממשיך ומביא דוגמא נוספת: "א"ר יוסי בן חנינא: הפשתני הזה בשעה שהוא יודע שהפשתן שלו יפה, כל שהוא כותשו היא משתבחת וכל שהוא מקיש עליה היא משתמנת, ובשעה שהוא יודע שהפשתן שלו רעה, אינו מספיק להקיש עליה אחת עד שהיא פוקעת...". מוכר הפשתן כותש את הפשתן הטוב שלו על מנת לשבח אותו יותר, וזה כמובן מתאים להבנת הרמב"ן וסיעתו. "נסיון" שנועד לשבח את האדם ולהוציא מן הכח אל הפועל את הכוחות הטמונים בו.

ו. השלכות הסברי המונח "נסיון" לחיי הצבא

מצוידים בשתי הבנות ה"נסיון" הללו, ננסה לבחון את הדברים בחיי היוס-יום של חייל דתי בצבא. אין ספק, וכל מי שעבר שרות צבאי יעיד על כך, שחיי של חייל דתי בצה"ל משופעים בנסיונות יום-יומיים קטנים כגדולים. חובת השרות הצבאי היא אומנם נושא בפני עצמו, שנשתברו עליו הרבה קולמוסין, ואינה מענייננו במאמר זה. אולם, אם כל משמעות ה"נסיון" היתה ההבנה הפשוטה של בדיקה ובחינה (כפי ההבנה שעמדה בבסיס שאלת הר"ן) הרי שלכאורה היינו מוותרים על שרות זה ועל הבחינות והבדיקות הכרוכות בו, בבחינת "אל תביאני לידי נסיון". (רגליים לסברא זו יכולים אנו למצוא בסיפור המפורסם על המגיד מדובנא שבא אל הגר"א ואמר לו משפט שבימינו היינו מנסחים אותו כך: "לא

חכמה להיות 'הגר'א', כאשר יושבים כל היום בין ד' קירות הבית ושקועים בלימוד. החכמה היא לצאת החוצה, בין כל הקשיים והנסיונות האורבים בחוץ, ושם להיות הגר'א". ענה לו הגאון מוילנא שהוא לא מחפש "חכמות", הוא לא מחפש להיות חכם ולעמוד בנסיונות, "אל תביאני לידי נסיון". הבנת הנסיון כ"נס" - דגל, או כ"התנסות" - השתבחות, תוכל להאיר לנו את הקשיים והמכשולים בקיום המצוות בצבא באור שונה, ולתת תכלית לעמידה בנסיון מעבר לרובד הבסיסי של שמירת המצוות.

כאשר חייל דתי שומר על לשון נקיה גם בסביבה שבה ניבול הפה הוא דבר של מה בכך, מקפיד על הלכות שבת ואווירת שבת דוקא בתנאים מאוד לא אופטימליים, מוותר על שעת שינה יקרה מפז על מנת להספיק להתפלל בזמן, עוזר לחבריו ומקפיד על יחס נאות לזולת גם במצבי לחץ ובתנאים קשים - הרי שכל הנסיונות הללו (בודאי שיש דוגמאות נוספות שלא כאן המקום לפרטן), ראשית כל גורמים ל"התנסות" - "השתבחות" שלו, ע"י חיזוק החוסן הרוחני שלו והוצאה מן הכח אל הפועל של כוחות הגוף והנפש הטמונים בו (כהבנת הרמב"ן וסיעתו), ובודאי שעל ידי זה הוא גם משמש כנס ודגל (כהבנת הרמב"ם וסיעתו) הן לחבריו שומרי המצוות, שרואים שעם כל הקשיים זה אפשרי ובהישג יד, והן לחבריו שאינם שומרי מצוות, הלומדים להעריך אותו ואת אמונתו.

לאחר שחייל כזה עובר את שני השלבים הן של התנסות-השתבחות, והן של שימוש כ"נס" - דגל לרבים, שני השלבים שראינו במדרש רבה שהובא לעיל, הרי שכעת יכול גם להגיע השלב השלישי - הדוגמא השלישית שמובאת בהמשך המדרש שם: "א"ר אלעזר: משל לבעל בית שהיו לו שתי פרות ואחת כוחה יפה ואחת כוחה רע, על מי הוא נותן את העול, לא על אותה שכחה יפה? כך אין הקב"ה מנסה אלא את הצדיקים שנאמר 'ה' צדיק יבחן'. כעת, אם כן, מגיע השלב שאותו אדם נושא בעול. אותו חייל מושך את חבריו מעלה ומנהיג אותם בדרך הנכונה. אולם על מנת שיהיה ראוי להנהיג זו, ועל מנת שחבריו יקבלו את הנהגתו, הרי שקודם לכן חייבים לבוא שני השלבים המוקדמים של ה"נסיון": ההתנסות וההשתבחות שלו, וה"נס" - דגל לרבים.

ז. הסבר הגר"ד סולוביצ'יק לפרשת העקדה

היבט נוסף חשוב לענייננו, העולה מפרשת העקדה, ניתן לדלות מדבריו המופלאים של הגר"ד סולוביצ'יק זצ"ל ב"חמש דרשות". הרב סולוביצ'יק מנסה להסביר את דרכה של תנועת המזרחי בתנועה הציונית, דרך ההתנהגות של אברהם אבינו עם נערו.

נסיון

אברהם אבינו יוצא לדרך לקיים את ציווי העקדה ביחד עם שני נעריו, אשר ע"פ מסורת חז"ל, האחד הוא ישמעאל בנו, והשני בן משק ביתו אליעזר. "וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמורו ויקח את שני נעריו אתו..."¹, אולם לאחר שעברו כברת דרך משותפת במשך יומיים, אנו קוראים ש"ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק", או אז "ויאמר אברהם אל נעריו שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד כה ונשתחוה ונשובה אליכם". שואל הרב סולוביצ'יק: אם אברהם לא רצה ששני נעריו יהיו נוכחים בשעת העקדה מדוע בכלל לקח אותם? שנית, מדוע ציווה עליהם להמתין לו וליצחק: "שבו לכם פה עם החמור"? ומסביר שם הרב סולוביצ'יק, שאת הדרך עד להר המוריה, רצופת המכשולים והקשיים, עושה אברהם יחד עם נעריו בשיתוף מלא, אך כשמגיעים אל עבר הר ה', "אל המקום אשר אמר לו האלהים", שם, לשני נעריו ה"גויים" אין חלק. שם, כבר צריך לעצור את השותפות, ולדעת שיש מצבים שהולכים בהם לבד, מתנתקים.

כך גם צריכה להיות דרכה של ה"מזרחי", טוען הרב סולוביצ'יק, דרך משותפת עם שאר התנועות הציוניות בהקמת המדינה, בביסוסה הפיסי והחומרי. אולם באשר ליעד הסופי, כאשר הדברים מגיעים לנושאים שברוח ובנפש האומה, אז צריך להיות ברור שהדרך נפרדת "שבו לכם פה... ואני והנער נלכה עד כה..."².

ח. השלכות פרשנות הגרי"ד סולוביצ'יק לחיי צבא

דומני, שבנקל אפשר להשתמש בפרשנות זו של פרשת העקדה, ולהשליכה על אורח חייו של חייל דתי בצבא. אנו הולכים כברת דרך ארוכה ומשותפת ביחד עם אחינו שאינם שומרי מצוות מסעות קשים ומפרכים, אימונים, ריצות, ניווטים, סיורים ומשימות מבצעיות משותפות, אולם יש שלבים ונושאים שבהם צריך לדעת לעשות את ההפרדה. לדעת שזה השלב שבו "שבו לכם פה... ואני והנער נלכה עד כה". בהתנגשות שבין ערכים והוראות רוחניות לבין פעילות תרבותית, כזו או אחרת, שאינה הולמת את רוח ישראל סבא, השיתוף נפסק. כאן כבר חייבת לבא ההפרדה. כאן אנו עוסקים בעולם הרוחני שלנו, ב"מקום אשר אמר לו האלהים". העולם הרוחני שלנו, של תפילה, לימוד תורה, קיום מצוות וכיו"ל שלצערנו זר ברובו לאחינו-שותפינו לדרך הארוכה, אינו יכול להיות "מוקרב" על מזבח השותפות הזו, אלא ממשיך להתקיים ביתר שאת, גם אם זה קשה יותר לשאת בעול לבד.

אמנם בשלב הזה מתבצע "נתק", לכאורה, מהשותפים לדרך, אולם צריכים לזכור גם את המשך הפסוקים: "...נשתחוה ונשובה אליכם... וישב אברהם אל

נערינו". הנסיון הקשה לא נגמר בזה שהצלחנו לשמר את העולם הרוחני תוך כדי ניתוק משותפינו לדרך. הוא ממשיך בזה שצריכים לשוב אליהם, לשוב אל השותפים מתוך מטרה לנסות לרומם ולקרוב גם אותם אל ה"המקום אשר אמר לו האלהים", אל העולם הרוחני, שגם אם בשלב זה עדין אינם מודעים לכך, הרי עולם זה שייך גם "להם" לא פחות מאשר "לנו".

ט. הנסיון הראשון – "לך לך מארצך"

"לך לך אל ארץ המוריה" הוא הפתיח לנסיון האחרון - פרשת העקדה. גם הנסיון הראשון פותח ב"לך לך", "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך...". רגילים אנו להבין נסיון זה של אברהם כקושי להתנתק מהבית, מהמשפחה, מהמולדת. אולם המדרש מאיר זוויית שונה בהבנת הקושי בפניו עמד אברהם: "כשאמר הקב"ה לאברהם 'לך לך'... ומבית אביך' אמר אברהם לפני הקב"ה: שמא יהרהרו עלי בני אדם ויאמרו: זה שהוא מקרב את האומות תחת כנפי השכינה הניח אביו זקן והלך לו"⁷.

אברהם שכל חייו הטיף לערכים, לאהבת הבריות, להכרת תודה, ובודאי גם לכיבוד הורים, נדרש עתה לעזוב את אביו הזקן, "ולפי שהיה אברהם אבינו מפחד ואומר: אצא ויהיו מחללין בי שם שמים ואומרים: הניח אביו והלך לו לעת זקנתו"⁸. זהו נסיון קשה ביותר שאיש האמונה עומד בו מדי פעם בפעם. מחד, הוא דוגל בערכים נעלים של "אהבת ישראל", "אחדות ישראל", "כלל ישראל" וכדומה. מאידך, הגשמת ערכי אמונה בחיים מאלצת לפעמים את המאמין לכבוש רגשות, ולעשות מעשים הנראים כסותרים את הרעיונות שהוא עצמו מטיף להם, תוך "הקרבת" ערך אחד על מזבח ערך אחר, העולה עליו בחשיבותו באותה נקודת זמן. זהו נסיון מורכב מאוד שאברהם אבינו עמד בו הן בקיום מצות המילה, והן בציווי "לך לך", וגם אנו כבני אברהם, מאמינים בני המאמין הגדול, נתקלים בו, וזקוקים להרבה סייעתא דשמיא על מנת להשכיל ולעשות את הדבר הנכון בזמן הנכון, ולהרבות בכבוד שמים.

⁷ בייר פרשה ל"ט.
⁸ במדרש שם.

י. אידיאל מול מציאות בבריאה ובצבא

הבעייתיות בהגשמת אידיאלים נישאים בחיי המעשה הינה חלק ממהות העולם. אנו נתקלים ביסוד זה כבר בראשית בריאת העולם. הקב"ה ציווה "עץ פרי", והאדמה הוציאה "עץ עושה פרי". הראייה קוק מסביר רעיון זה ב"אורות התשובה"⁹:

מתחילת הבריאה ראוי היה טעם העץ להיות גם הוא כטעם פריו. כל האמצעים המחזיקים איזו מגמה רוחנית גבוהה כללית ראויים היו להיות מוחשים בחוש נשמתי באותו הגובה והנועם, שעצם המגמה מורגשת בו כשאנו מציירים אותה, אבל טבע הארץ, התנודדות החיים, ולאות הרוחניות כשהיא נפגרת במסגר הגופניות גרם שרק טעמו של הפרי של המגמה האחרונה, האידיאל הראשי, מורגש הוא כנעמו והדרו, אבל העצים הנושאים עליהם את הפרי, עם כל נחיצותם לגידול הפרי, נתעבו ונתגשמו ואבדו את טעמם.

אנו רואים, אם כן, שזהו טבע העולם מקדם. כאשר האידיאל הגדול יורד ומתגשם בחיי המציאות יש קשיים, הרעיון הגדול מאבד מזוהרו וחלקים ממנו אובדים בדרך, אולם התמדה ונחישות בהגשמת האידיאל תביא בסופו של דבר גם לתוצאות המקוות.

פעמים רבות אנו נתקלים בתופעה דומה בצבא. בחורים מגיעים לשירות עם "ראש גדול", עמוסים באידיאלים ובשאיפות גדולות, חמושים ב"אורות האמונה", חדורים ברוח "הצבאיות הישראלית" ולנגד עיניהם דמותו של "עדינו העצני". במצב שכזה יש סכנה שהמפגש בין האידיאלים הגדולים הללו לחיי הצבא המעשיים והחומרניים יגרום לזעזוע גדול, שיביא לדעיכת הרוח ולהתבוססות בחומר. או אז, יש לזכור את דבריו הנ"ל של הרב קוק, וגם את המשכס¹⁰:

מובטחים אנו בברור, שיבואו ימים שתשוב הבריאה לקדמותה וטעם העץ יהיה כטעם הפרי...

הכנה מוקדמת והבנת המורכבות של מפגש האידיאל במציאות, תעזור לנו בעמידה בנסיון הזה, ובהגעה למצב ש"טעם העץ יהיה כטעם הפרי", ואז גם נוכל להפיח את מטעני הרוח הנישאים איתנו בתוך סבך חיי החומר בהם אנו מצויים.

⁹ פרק ו' פסקה ז'
¹⁰ שם.

יא. נסיון ההתמדה

הנסיון הזה של דביקות בערכים ובאמונה, גם אל מול מהמורות הזמן וההתנגשויות שנוצרות כתוצאה מהמפגש עם המציאות, הנסיון של התמדה עיקשת גם כאשר לא רואים תוצאות מיידיות ולפעמים אף הפוך מכך, יכול להלמד מפרשה נוספת שבמוקדה עומד אברהם אבינו - ראש וראשון ל"מנוסים".

הגמ' במסכת ברכות¹¹ אומרת: "אברהם תיקן תפילת שחרית, שנאמר 'וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם' ואין עמידה אלא תפילה שנאמר 'ויעמד פנחס ויפלל'". מפסוק זה: "וישכם אברהם בבקר..."¹², לומדת הגמ'¹³ הלכה נוספת בהלכות תפילה: "אמר רב חלבו אמר רב הונא: כל הקובע מקום לתפילתו אלהי אברהם בעזרו... ואברהם אבינו מנלן דקבע מקום? דכתיב: 'וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם' ואין עמידה אלא תפילה שנאמר 'ויעמד פנחס ויפלל'".

רואים אנו שמאותו פסוק נלמדו שני עניינים חשובים. ראשית, עצם תיקון תפילת שחרית על ידי אברהם, ושנית הלכה חשובה מהלכות תפילה לעניין קביעות מקום התפילה. והדבר זוקק הסבר. מדוע שני עניינים חשובים אלו נלמדו דוקא מפסוק שמתאר תפילה של אברהם שלא הצליחה, תפילה שלכאורה נכשלה בהשגת מטרתה? הפסוק הנ"ל: "וישכם אברהם בבקר" מופיע בפרק י"ט, לאחר שאברהם התפלל קודם לכן לה' שיסלח לחטאת סדום ולא יאבד את העיר, אך בסופו של דבר: "וה' המטיר על סדם ועל עמורה גפרית ואש... ויהפך את הערים האל ואת כל הככר"¹⁴. כלומר, תפילת אברהם להצלת סדום נכשלה. ובכל זאת, דוקא מהפסוק המתייחס לתפילה זו - "וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם", אל המקום ששם התפלל את התפילה להצלת סדום, דוקא מפסוק זה בוחרת הגמ' ללמוד שני עניינים מרכזיים בנושא התפילה.

התשובה לכך דורשת התרוממות מהמבט המצומצם של הטווח הקצר, והתבוננות ארוכת טווח על מפעלות ה'. בטווח הקצר אומנם התפילה נכשלה - סדום לא ניצלה. אולם בעקבות התפילה הזאת אנו קוראים בהמשך הפרשה שם: "ויהי בשחת אלהים את ערי הככר ויזכר אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה..."¹⁵. כלומר, התפילה הועילה לפחות להצלת לוט. ואם ישאל השואל: מי

¹¹ כ"ו ע"ב.

¹² בראשית י"ט כ"ז.

¹³ ברכות ו' ע"ב.

¹⁴ בראשית י"ט כ"ד-כ"ה.

¹⁵ שם פס' כ"ט.

נסיון

זה כבר לוט, הרי אדם זה השתכר ועבר על גילוי עריות עם בתו, וכי זו התועלת הגדולה שיצאה מתפילת אברהם! הרי תשובתו בצידו - מגילוי עריות זה נולד מואב, ממואב כזכור באה רות, "אמה של מלכות". נינה של רות, **דוד מלך ישראל**, הוא הסמל של תקופת הזוהר של עם ישראל בעבר, והוא גם התקווה לעתיד - **משיח בן דוד**.

הגמרא בחרה, אם כן, ללמוד הלכות אלו בנושא תפילה דוקא מהפסוק הנ"ל, כדי להדגיש את המסר החשוב הזה, שלפעמים לא רואים תוצאות מיידיות לפעולות רוחניות (סדום הושמדה), ולעיתים אף רואים תוצאות שליליות בטווח הקצר (גילוי עריות של לוט), אך בטווח הארוך - "הצור **תמים** פועלו". המהלכים שנראים באמצע הדרך כבלתי מובנים, בסופו של דבר מוליכים אל הגשמת היעד הסופי - גאולת ישראל. לימוד זה הוא נכון, כמובן, בראש ובראשונה במישור הכללי של עם ישראל בכללותו, שכ"עם הנצח" אין הוא מפחד מדרך ארוכה ורצופת מהמורות. אולם גם במישור הפרטי, כל אדם צריך לדעת להתמודד עם הקשיים, האכזבות והנסיונות שבדרך, מתוך אמונה ותקווה שהאידיאל שמנחה אותו, יובילו לבסוף אל יעדו.

יב. חתימת פרשת העקדה

לסיום ולסיכום נחזור אל פרשת העקדה בה פתחנו. עסקנו בהבנת משמעות ה"נסיון" של אברהם שם, ומתוך כך העלנו הבנות שונות שרלוונטיות גם לחייו של חייל דתי בצה"ל. הרחבנו גם במשמעות האמונית של הנסיון שעם ישראל ככלל, וכל אדם בפרט, עומד בו בכל עת. הנסיון הדורש מהאדם לא להתיימש מהדרך הארוכה, ולא להכנע לקשיים שהמציאות החומרית מעמידה בפני השאיפות הרוחניות.

נקודה זו ניתן ללמוד גם מחתימתה של פרשת העקדה. מיד לאחר שמסתיימת פרשת העקדה אנו קוראים: "ויהי אחרי הדברים האלה ויגד לאברהם לאמר הנה ילדה מלכה גם היא בניס לנחור אחיך את עוץ בלרו ואת בוז... ואת כשד ואת חזו..."¹⁶. אברהם אבינו שעמד בנסיון עקידת בנו האהוב יצחק, עומד עכשיו בפני נסיון נוסף. מיד לאחר שהוא חוזר מ"כמעט" עקידת בנו, הוא מתבשר שדוקא לאחיו נחור, עובד האלילים, נולדו שנים עשר בניס. אברהם אבינו, עובד ה' ומגלה שמו בעולם, כמעט ומקריב את בנו יחידו, ואחיו עובד האלילים, מקבל בקלות כזו

¹⁶ בראשית כ"ב כ"ב.

רז זרי

שנים עשר בניס. זהו נסיון אמוני נוסף בו הועמד אברהם. נסיון זה, עליו דיברנו באחרית דברינו, דורש מאתנו להמשיך ולהאמין בדרך גם מול קשיים וסימני שאלה המוצבים תדיר בפנינו.

בתוך רשימת שנים עשר הבנים של נחור מבליעה התורה גם את העובדה ש"בתואל ילד את רבקה". כלומר בתוך ה"חשך" הזה נולד גם ניצוץ האור. רבקה אמנו ביחד עם יצחק בן אברהם תוליד את יעקב ותקים בעצם את שנים עשר השבטים שהם הגרעין והיסוד לעם ישראל.

יג. גבורת יצחק

יצחק אבינו ע"פ חז"ל מסמל את מידת הגבורה. הגבורה הגדולה של יצחק אבינו היא לאו דוקא חידוש או בניה ויצירה של משהו "יש מאין". גבורתו היתה שימורה והמשכתה של הדרך שסלל אברהם אביו בעולם. חוסנו וגבורתו של יצחק באים לידי ביטוי בחפירה מחדש של בארות אוצרות החיים שגילה אביו בעולם. "וישב יצחק ויחפר את בארות המים אשר חפרו בימי אברהם אביו ויסתמום פלישתים"¹⁷ - הפלשתים סותמים, ויצחק שב וחופר. מול כל הקשיים והנסיונות שבדרך, יצחק ממשיך באמונה ובגבורה בדרכו - הדרך אותה סלל אברהם אביו.

"מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו" - לעלות בהר ה' זה קשה מאוד וחשוב מאוד, אך לא פחות קשה ולא פחות חשוב להמשיך ולקום במקום הקודש, גם כאשר המציאות מעמידה אותנו בפני אתגרים ונסיונות קשים.

שנוכה כולנו בעוזה לעלות בהר ה' - הר אל - ולקום במקום קודשו.

---

¹⁷ שם כ"ו י"ח.